

ГРАЃАНСКИ ПРОГЛАС

Граѓаните бараат слободно општество и социјална правда

Слободата е најважна за граѓанското општество!

Состојбата во нашата држава укажува дека граѓанското општество не е можно без слобода. Затоа, кога во оваа земја е нарушено основното човеково право – слободата, за неа треба непрестајно да се зборува и дебатира. Во таа дебата континуирано и активно треба да учествуваат граѓаните, поединечно и преку граѓанските организации, соочувајќи ги политичките моќници со барањата на незадоволните и аргументите на противниците. Во Македонија се создаде критична маса на граѓани кои имаат намера да се мешаат во политика, слободно да се бунат и да бараат подобро живеење без притоа да трпат последици.

Во постојаната дебата за слободата, која треба да ја врати довербата во граѓанското општество втемелено на еднакви можности за сите и во секое време, се обединуваат три принципи: правото на еднаквост на различностите, правото на слободно изразување на мислењето и кога повеќето не се согласуваат со тебе, и, правото на спротивставување на авторитетите и моќниците доведувајќи ги во прашање нивните одлуки, политики и однесување.

Практикувањето на слободарските принципи треба да биде вградено во образованиот систем преку лекциите за граѓанските слободи. Така ќе се создаваат идните генерации, активни и солидарни граѓани кои ќе ги прифатат овие принципи како нивни основни човекови права. Оваа генерација има историска улога да им ја даде шансата на идните да ги практикуваат правата на слободните граѓани за да предупредат дека нема да бидат безгласни поданици, туку “непослушни” граѓани кога станува збор за заштитата на јавниот интерес.

Како да се ослободи заробената држава?

Ситуацијата во која се наоѓа сега општеството во нашата земја, налага отпочнување на еден долг и неопходен процес за ослободување на заробените институции, односно општество. Состојба во која го доведеа политичките елити кои се водеа само и само од партиски и лични интереси. Состојба заради која јавниот интерес е заменет со партиски. Како граѓани во оваа заробена држава ја загубивме дефиницијата на границата на тоа што е прифатливо однесување од страна на власта. Прв чекор кон ослободување на заробената држава е задолжително повторно воспоставување на оваа граница, од страна на граѓаните, за тоа што претставува црвената линија на прифатливо однесување на која било власт.

Политичките елити мора да дадат сопствен придонес за да им ја вратат суштината на институциите како сервис и заштитници на јавните интереси на сите граѓански структури. Владеењето на правото и на правичноста треба да бидат врвни принципи во овој потфат, затоа што без тоа не може да има напредок во ниту една друга област. Граѓанското општество треба да ги поддржи институциите (и поединците во тие институции) за кои има изгледи дека може да ја гонат корупцијата и да ја демонтираат „заробената држава“.

Ефективно граѓанското учество за повеќе слобода и демократија!

На граѓаните им е потребно поефективно граѓанско учество. Затоа е неопходно да се направат темелни измени на сите закони кои го регулираат граѓанското учество или самоорганизирање почнувајќи со намалување на ретко достижните прагови за распишување референдум за граѓанска иницијатива, законодавна иницијатива, регистрирање на политичка партија или кандидирање на независна листа, па сè до плурализирање, либерализирање и признавање на разните форми на младинско организирање и претставување, синдикално делување или каква било артикулација на јавен интерес.

Клучот за успешни граѓански иницијативи лежи во вмрежувањето на граѓаните и граѓанските организации преку кое нивните акции ќе добијат поголем легитимитет, со почитување на разноликоста во ставовите и тактиките на дејствување но со заедничка цел – позитивна општествена промена.

Активните млади покажуваат поголема самоверба, затоа институциите треба да обезбедат услови и поддршка за делување и самоорганизирање – јавни простори, канцеларии за млади, финансиски средства и отвореност за соработка. Потребно е да се обезбедат услови за учество на граѓанското општество во процесите на креирање на политики за млади и слух за нивното застапување за да се спречат погрешни одлуки. На младите треба задолжително да им се овозможи непречено да учествуваат во телата за студентско и средношколско организирање и претставување.

Изборите не се нашата цел, иднината е нашата цел!

За да бидат изборите фер и демократски потребно е пред сè темелна реформа на Државната изборна комисија, прочистување на Избирачкиот список, ревизија на Изборниот законик, департизација и професионализација на Уставниот суд и Управниот суд, продолжување на рокот за избори сè додека не се решат клучните проблеми и одржување на изборите тогаш кога ќе има услови за тоа. Исто така, неопходно е да се отвори прашањето за одговорноста или правото за учество на избори како кандидати на оние лица за кои се докажало дека извршиле кривични дела со изборите и гласањето или пак се осомничени за тоа.

Дополнително, граѓаните имаат право да се отвори дискусија за промена на изборниот модел и за сите прашања кои ќе овозможат повеќе демократија.

Медиумите се клучен елемент на слободното општество!

Улогата на граѓанските организации и на граѓаните е да ја продолжат битката за ослободување и на медиумската сфера одметната со присила и со корупција во полза на владејачките политички елити и во полза на нивните партиски интереси.

Од хоризонтот на граѓанското внимание никогаш не треба да исчезне улогата на медиумите како бедем за заштита на јавниот интерес. Таа улога првенствено треба да и се врати на Македонската радио-телевизија бидејќи МРТВ е основана од граѓаните и за граѓаните. Тековните или претстојните реформи нема да бидат целисходни и суштински доколку граѓаните не препознаат резултати кои гарантираат јавен медиумски сервис во интерес на граѓаните.

Истото тоа треба да се постигне и со медиумските регулаторни тела. Од нивните нови улоги и капацитети треба да произлезат мерки кои ќе ги решат проблемите како што се клиентелизмот на медиумите, како и довербата во новинарската професија.

Кога станува збор за професијата, новинарите и нивните здруженија се првите, кои треба да препознаат дека нивната основна ѕвезда водилка се јавниот интерес, односно интересот на граѓаните и вистината од која нема никогаш да се откажат и по која ќе трагаат секогаш, без разлика на заканите врз нив.

Корупцијата и сиромаштијата одат рака под рака!

Во амбиент во кој корупцијата е високо рангирана како општествен проблем, и на пониско и на повисоко ниво, неопходно е да се охрабрат граѓаните да ја пријавуваат, но и да се гради и јакне свеста за „социјалната цена“ на корупцијата и да се поддржат институциите кои можат да донесат и да направат промени. Од корупцијата добиваат моќните и богатите, а губат слабите и сиромашните. Затоа борбата против корупцијата е борба ЗА социјалната правда!

Корупцијата и сиромаштијата одат под рака. Македонија е земја во која 10 проценти од населението живее во екстремна сиромаштија а скоро 30 отсто под линија на сиромаштија. Државата, преку своите механизми, мора да обезбеди повеќе пари за социјална помош но и точно да ја адресира до оние на кои им е најпотребна.

Социјална правда и солидарност како мерка за напредок на општеството!

Сиромаштијата, дискриминацијата, нееднаквоста и неправичноста се проблем кој го чувствуваат мнозинството луѓе во државата иако Македонија е уставно дефинирана како социјална држава. Солидарноста како вредност мора да биде промовирана и негувана во општеството, како од државата, така и од граѓаните. Економските, социјалните и културните права, а особено правата на непривилегираните категории на граѓани мораат да добијат поголемо значење и приоритет. Социјалната помош треба да им биде доделена на најзагрозените, сиромашните и старите луѓе, а нејзината висина да обезбедува минимум достоинствен живот. Сиромашните мора да имаат пристап до бесплатна правна помош. На дискриминираните да им се пружи соодветна и навремена помош, поддршка и заштита. Нашето општество треба да води сметка и за интергенерациската и за интрагенерациската правичност.

Достапноста, прифатливоста и квалитетот на здравствените услуги и пристапот до нив мора да биде тема за која сериозно ќе се дебатира во општеството. Секој човек треба да има пристап до квалитетни здравствени услуги.

Граѓански буџет – оние што го полнат буџетот треба да кажат и како да се троши!

Секоја политика, односно одлука за трошење на народните пари мора да биде транспарентна, со вклучување на граѓаните во креирање на локалните буџети и на централниот буџет, но и воведување на обврска за граѓански буџет – како мерка за транспарентност и вклученост на граѓанството во начинот на кој власта ги троши парите. Зголемената транспарентност во исто време е брана за неодговорно и непродуктивно трошење на неколку милијарди евра годишно, пари на граѓаните и на бизнисот.

Потребен е транспарентен систем на консултации, почнувајќи од процесот на подготвување па сè до конечно донесување на јавните политики, како и редовно подготвување и објавување на информации од јавен карактер. На ваков начин ќе се зголеми транспарентноста и отчетноста при трошењето на јавните пари но и на задолжувањата што ќе ги враќаат идните генерации. Оние што го полнат буџетот треба да одлучуваат како тој ќе се троши. Делењето и трошењето на јавните пари не смее и не треба да зависи од волјата на владеачките гарнитуре. Македонија мора да ја напушти зоната на „фискална темница“.

Поквалитетни вработувања за подобра живејачка!

Во период од 21 година, просечната стапка на економски раст изнесува само 1,5%. Македонија успеа да испорача позитивни стапки на раст, но недоволни за да се подобри животниот стандард. Политиките треба да се насочат кон одржливи решенија што ќе го зголемат економски раст и реално ќе ја намалат невработеноста.

Младите се една од најбројните маргинализирани групи. Повеќе од половина планираат да ја напуштат државата, незадоволни од големата невработеност најголем дел гледаат излез во вработување во јавната администрација, потиштени од условите во кои живеат и се образуваат и зависни од своите родители.

Потребно е инвестирање во образование кое гради активни граѓани, кое овозможува интеграција наместо поделби, во кое ќе се почитуваат правата на учениците и студентите. Битно е да се подобри квалитетот на образованието, а младите да бидат оспособени да ги применат своите знаења на пазарот на труд. Како неразделен дел од тој квалитет мора сериозно да се инвестира и во пристојни училишта, факултети, студентски домови, библиотеки, лаборатории и сл.